La impossibilitat existencial

Autor: Roger Mallola
Data de publicació: 17-10-2012

L'anàlisi de la història, de la seva construcció, de la seva falsificació, i del seu sentit de present esdevenen uns instruments valuosos per entendre la impossibilitat que representa el tan insistent encaix de Catalunya dins l'estat espanyol. La història d'Espanya és la història d'una impostura, d'un frau que ha afectat la manera de com s'entenen a si mateixos no només els catalans, sinó fonamentalment els espanyols de matriu castellana.

Des de l'esclat de vitalitat de la nació catalana l'onze de setembre d'enguany, han irromput amb molta més intensitat els diferents debats que estableixen el marc de la lluita dialèctica entre els qui estan a favor de la independència de Catalunya i els qui no ho estan. Els arguments econòmics han estat els més intensos, però els sentimentals han pinzellat el dramatisme de la situació. Al darrera de tots ells, però, alguna veu ha intentat d'exposar el perquè d'aquesta situació, de com és que s'ha arribat fins aquí. La resposta insistent, vinguda sobretot de Catalunya com una justificació de l'obvietat, ha estat la d'afirmar que ha estat el maltractament i el menyspreu que els catalans hem patit, i no només en termes materials sinó de dignitat, el causant de la força d'aquest nou camí. Però una pregunta en segona derivada és del tot necessària, i aquesta hauria de dir-nos ¿d'on neix aquesta voluntat d'anorreament de tot allò que és català, fins al punt que aquesta voluntat de destrucció els perjudica també a ells, als espanyols de matriu castellana?

Ampliant la perspectiva, ens adonem que cadascun dels pobles europeus ha tingut relacions d'amor i odi amb d'altres pobles dins del context que els especialistes han anomenat la Cristiandat. Així, per exemple, els alemanys han estat odiats pels francesos, però també pels polonesos i per la resta de les nacions de l'Europa central i de l'Est a causa de l'ímpetu de la seva ànima. Els francesos se'ls ha odiat per tota Europa pel seu instint d'ordre i racionalitat, excessiu per a la condició humana. Els britànics se'ls considera que són massa d'ells, i la seva flegma es veu com l'altra cara del seu sentiment de superioritat. Els catalans, quan siguem independents, serem odiats -no hem de dubtar-ho- per la nostra obsessió per l'excel·lència, la qual, no obstant això, amaga la crueltat de qui mai no se sent satisfet. En tot cas, tots els pobles patim de la tragèdia de ser terrenals, de tenir coses bones i coses dolentes.

Essent aquesta una realitat òbvia, ¿per què, aleshores, el problema de l'encaix de Catalunya dins d'Espanya no s'ha resolt després de trenta anys de democràcia i de llibertat, atès que la resta dels pobles europeus ha resolt les seves diferències amb la virtut d'entendre que una altra disputa ens porta a tots cap al desastre definitiu? Més encara: com és que les elits castellano-espanyoles no s'han aturat, i han mirat d'entendre que el món europeu d'ençà el darrer terç del segle XX és un altre?

I la resposta, de nou, la trobem en la història i de com aquesta construeix realitats col·lectives. El problema del famós encaix de Catalunya dins d'Espanya té arrels històriques, però no només respon a com ens hem tractat els uns amb els altres, sinó de com ens hem constituït. Certament, què ens explica, a l'hora d'entendre la vessant política del present, la perspectiva de la nova història mostrada pels estudis d'en Jordi Bilbeny i la resta del nou equip d'investigadors? Des de sempre s'ha sabut que la història, entesa com un flux narratiu, configura una identitat col·lectiva, i en el cas de les identitats nacionals, la història, a través dels seus mites, proveeix de cohesió la comunitat nacional que els forneix.

I és així que podem afirmar que la identitat nacional espanyola, a través d'aquesta nova visió dels nostres fets i gestes que ens han estat manllevats, és una identitat falsa, construïda amb els nostres herois, amb les nostres conquestes, amb les nostres lletres i amb la nostra cultura. Més encara, la identitat col·lectiva dels espanyols s'assembla a la criatura de la novel·la gòtica, la del nou Prometeu, el monstre de Frankenstein. Les elits espanyoles, a través de la força il·legítima i irracional, han estat construint una monstruositat nacional feta dels pedaços del nostre cos esquarterat, escapçat, i esbudellat que ha estat la nostra història, la història dels catalans. La identitat espanyola d'avui no neix d'una naturalitat vital -la castellana-, sinó que és el fruit d'una suplantació. I és per això que la nació espanyola pateix sabent que la catalana, de la qual n'ha tret gairebé tot allò que té de bo, encara viu. Certament, el fet de la nostra existència esdevé insuportable per a la concepció col·lectiva espanyola perquè, en veure'ns bategar, hi reconeix el seu frau. La ràbia de les seves elits cal entendre-la com el dolor existencial del cos col·lectiu que és Espanya.

Imaginem-nos aquesta criatura que és Espanya, vivint en el seu castell, joiosa i feliç de ser el centre d'atenció del seu creador, el qual li repeteix una vegada rere l'altre com d'exquisida és la seva condició. Però des d'una zona del castell, on ella de vegades, i de tant en tant, s'hi ha d'apropar, ha començat a sentir crits i gemecs, uns crits i uns gemecs que no entén i que li semblen que no són d'aquest món. I quan s'apropa a identificar la font d'aquests esglais veu un cos lligat i mutilat, que es queixa perquè encara batega. I quan s'apropa encara més, en mirar el cos incomplet i en mirar-se de nou a si mateixa, sent que les parts del seu cos, que també estan plenes de cicatrius i recosits, no són les seves, sinó que pertanyen a aquest cos que demana clemència. I s'espanta, i la nova realitat que no pot obviar li produeix un dolor existencial insuportable, el qual la força a negar l'evidència; una evidència, tanmateix, que sap que és present. I és així que l'acceptació inicial d'aquesta nova realitat, la del cos fràgil i desprotegit, la faria embogir del tot, a aquesta criatura, i per això el seu primer impuls és intentar de destruir-la, de fer-la fora de la seva vida innocent. Aquest drama, que en cap cas és creació literària, d'una forma o altra ha arribat al pensament espanyol més elaborat. Certament, el gran filòsof espanyol, també sense adonar-se del tot però sabent-ho del cert des de la seva intimitat, ho va deixar escrit en un dels seus textos més coneguts: Del sentimiento trágico de la vida.

La darrera part d'aquesta pel·lícula de terror, que sembla un acudit de mal gust si un creu ser un dels protagonistes, és el que ha estat passant en els darrers trenta anys de democràcia espanyola, i que ens agradi o no, no sembla que hagi d'acabar bé per a un d'aquests protagonistes. La llibertat vigilada ha fet present aquesta tragèdia que neix en la nit dels temps moderns, però que avui, fins i tot, se'ns mostra implícitament a través de la veu dels seus recargolats protagonistes: en la darrera setmana s'ha sentit aquesta frase a banda i banda de l'espectre polític espanyol: "la independencia de Catalunya no significaría sacar Cataluña de España [...] No se puede concebir una España sin Catalunya, sería una realidad radicalmente distinta [...] Cataluña no es una extremidad que se pueda arrancar del tronco [...] Es, históricamente y sociológicamente, además de constitucionalmente, parte nuclear de la propia nación española". Les elits del poder polític espanyol han sabut des de sempre el crim que han estat cometent des de la unió dinàstica dels Reis Catòlics. Ens ho han estat dient amb les mateixes metàfores que han construït per intentar d'entendre's a ells mateixos. La realitat, però, és que el braç que ells veuen com el Principat de Catalunya, més que un territori concret, és una al·legoria dels atributs espoliats de l'ésser més complet que és la històrica nació catalana.

La identitat espanyola que han forjat a sang i foc i, consegüentment, la nació associada que es projecta, és el resultat d'una ment folla i arrogant, una cosa monstruosa que poc té a veure amb els conflictes i els malentesos que hi pugui haver entre dos pobles. La nova perspectiva històrica introduïda per en Jordi Bilbeny no només ens mostra que se'ns ha amagat el nostre passat, sinó que aquesta ocultació és la base a partir de la qual es pot començar a entendre el comportament de la nació espanyola del present, un comportament que respon a una voluntat de destrucció completa, sense matisos i sense treva. I és així que no hi pot haver descans fins al desenllaç final, atès que la qüestió no només respon a elements materials o de convivència, sinó que és de substància, de l'ésser. I és per això que a nivell col·lectiu el conflicte és a vida o mort. No hi ha terme mitjà: només hi haurà un vencedor; només una identitat i una nació, tal i com les coneixem avui, sobreviurà.

I no obstant això, des de posicions catalanes, se'ns imposa una restricció fonamental: el respecte als individus de la nació ara ja clarament enemiga. Espanya és una barreja d'ésser terrorífic i llastimós, i la seva història és una història d'horror. Però malgrat aquesta nova realitat, cal veure els espanyols d'avui com uns iguals a nosaltres i, fins a cert punt, més nobles que nosaltres. L'engany no ha estat només contra nosaltres, sinó, fonamentalment, contra ells: la percepció inequívoca que una part de la teva identitat, la part que t'associa a una col·lectivitat, és un engany monstruós que s'ha emportat per davant milers i milers de morts, i tones i tones de sofriment, no deu ser gens agradable, i segur que és molt difícil d'assumir. Per això, en aquest lluita que ja s'acaba, els grans perdedors per partida doble són ells. I caldrà, per part nostra, grans dosis de control, de comprensió, i de generositat. No pot ser de cap altra manera. Les elits espanyoles que han comès un crim pervers amb nosaltres han fet alguna cosa pitjor amb els seus: no dir-los que són obra del Senyor, sinó la mateixa encarnació col·lectiva de Déu. Si podem mitigar el seu dolor en el mateix instant que els mostrem aquesta nova veritat, estarem fent allò que s'espera de nosaltres, i que és entendre que en les grans decisions no podem escollir entre el bé i el mal, sinó entre el possible i l'impossible.

Roger Mallola